

(En Joan Roig m'ha demanat aquest article i jo obeeixo i l'hi dedico.)

El *punk* combatia, s'enfadava, lluitava, cremava coses, tirava pedres, la liava de mala manera pels carrers amb aquest cinisme innocent de creure's que tenien algun tipus d'influència en la seva qualitat de primers rebels antisistema prefabricats pel sistema. El moviment *grunge*, en canvi, és recordat pel seu pessimisme, pel caràcter resignat dels seus membres, coneixedors del fracàs del *punk*, sabedors que el sistema monetaritza la seva angoixa existencial, la seva depressió i la seva resignació: inútil lluitar. El símbol del *grunge*, Kurt Cobain, fastiguejat de tot, acabarà volant-se el cap amb una escopeta de caça.

Kurt Cobain tenia *duende*.

El duende no está en la garganta; el duende sube por dentro desde la planta de los pies. Es decir, no es cuestión de facultad, sino de verdadero estilo vivo; es decir, de sangre; es decir, de viejísima cultura, de creación en acto.

Federico García Lorca va pronunciar aquestes paraules a la conferència *Teoría y juego del duende* (1934), que expressa la fascinació per aquest estat que connecta el creador amb l'Ancestral, així, en majúscula. El *duende* és tel·lúric. Pur. Qui té *duende* queda convertit en un mitjà que ens connecta amb les capes d'existència més profundes del cosmos. Qui té *duende* no reflexiona. No necessita de la intel·lectualitat. Funciona per instint. Qui té *duende* despulla l'obra i la deixa convertida en estructura i la posa potes enlaire i la recomposa convertint la interpretació en un acte de creació pura sense ni tan sols ser-ne conscient. Perquè qui té *duende* és. Senzillament.

La mentalitat *millennial* ha abraçat el fet liberal i l'ha convertit en l'element estructural de la seva identitat. Les estrelles *millennials* saben perfectament que no hi ha cap diferència entre la creació i la promoció. Es produeix i es viu a la vista. La distància entre la suposada impostura dels llums de neó i la vida privada s'ha esborrat. Ja no hi ha, ni pot existir, cap conflicte entre la independència i la llibertat creativa. Rosalia és un dels màxims exponents d'aquesta manera de fer.

Rosalia té *duende*.

Rosalia ha crescut acostumada a fer convida aquest *duende* amb aquest fer a la vista, amb un treball en xarxa que el matisa, el potencia i l'explota, comprovant sistemàticament, diàriament, concert a concert, si el pou d'on beu té fons o no.

Rosalia ens ha regalat un dels darrers discos estructurats com a tal on l'èxit comercial, una producció barroca i excessiva i la

qualitat van aparellades, *El mal querer*. La seva integritat s'ha descontextualitzat per ser promocionada mitjançant *singles*, el nou format de moda en el que cada cop més artistes es senten còmodes. Tampoc és que molta gent hagi protestat per això. Però l'obra ha quedat.

Bona part de la seva fama es deu al clip *Malamente* (*cap.1: augurio*), produït per Canadá Films i dirigit i editat per Nicolás Méndez.

Malamente explora l'imaginari de les *xonis* poligoneres, dels toros, dels camions, dels lluentons i les ungles llargues i les coses que brillen i els xandalls blancs, molt blancs, immaculats, perquè els *quillos* són molt nets, i de les bames que ja no són bames perquè tenen una sola tan gruixuda que ja no serveixen per fer esport, i del menjar ràpid i la roba d'estampat de lleopard de fibra sintètica, que mola més que el cotó, i dels cabells estirats i les paraules de menys de tres síl·labes i dels pares que fan panxa i recorden un passat que ja només és els diumenges quan van al futbol i es foten quatre cerveses i de les habitacions petites i del luxe entès com a complements i cuir i maquillatge car i logotips molt grans.

La *xoni* poligonera és el Bon Salvatge del segle XXI. La *xoni* poligonera és allò pur, intocat, lliure d'influències per haver-les abraçades totes fins a interioritzar-les i expressar-s'hi sense conflictes, lliure dels desitjos de creació i de la voluntat de ser original i dels convencionalismes socials heretats de generacions passades i de qualsevol etiqueta que no sigui la seva. La *xoni* poligonera viu en el genèric, en l'estàndard, en la franquícia que li permet menjar el mateix i amb el mateix gust aquí, a Tel Aviv i a Berlin i a Tòquio. Excepte que no anirà a Tel Aviv ni a Berlin ni a Tòquio perquè no ho necessita. Però li servirà igualment per menjar el mateix i amb el mateix gust a Sant Esteve Sesrovires, a Castelldefels o a Mataró. Sempre als polígons industrials on va, és clar.

Un polígon industrial és estàndard. Genèric. El mateix a qualsevol punt d'Espanya i d'Europa, naus i naus i naus en dos models diferents: amb i sense mitgera. La nau industrial d'un polígon industrial és el més semblant a l'arquitectura tradicional on ara puguem estar.

Obeeix a un tipus genèric. És barata. Es fa sense pensar-hi massa, gairebé sense projecte, obeint una necessitat tan peremptòria que descarta qualsevol floritura.

Una nau industrial és un artilugi que segrega i privatitza espai de la manera més barata possible. No hi ha ànsies de representativitat. No hi ha cap mena de preocupació pel confort, per la sostenibilitat, pel medi ambient ni per res que no sigui la feina. Tot això està sobrevingut a posteriori: si es necessita confort es posa un aire condicionat d'aquells horrorosos a una mena de caseta d'obra que farà d'oficina trenta

anys seguits. Si es necessita expressió es compra un cartellaco ben gran i ben lluminós que brilli i digui què es fa al lloc. El quilòmetre zero no serà per als materials, sinó per a un constructor que sabrà com fer-ho ràpid, eficaç i, sobre tot, sense maldecaps afegits.

La nau industrial és la Cabana Primitiva del segle XXI. La de veritat. La que no té artificis ni processos de disseny estranys. Construcció pura. I a sobre són espais que no estan gens malament.

Perquè la nau industrial poligonera té *duende*.

El seu nivell tecnològic es pot resumir amb una sola frase: no em toquis la pera. Uns prefabricats de formigó i/o una estructura metàl·lica, tot optimitzat no per voluntat arquitectònica, sinó perquè la massa és cara. Exactament igual com a l'arquitectura tradicional. La producció de la nau industrial està industrialitzada. Les solucions ad hoc només s'usen quan són necessàries. Es fa amb el que el constructor sap usar. Amb el que és òptim en una equació que comprèn rapidesa, poques ganes de trencar-se el cap, confiança en aquest constructor i l'ús de materials i tecnologies fàcilment disponibles i molt provades.

L'arquitectura no està tan lluny d'això: un dels millors arquitectes que conec, Pepe Llinàs, ha declarat sovint que l'arquitectura es fa amb tecnologies baixes vestides de diumenge. La diferència és que en Pepe és una de les persones amb més elegància, gust i cultura que conec. La seva arquitectura podria representar un digne final per a aquest article perquè fa exactament el mateix, però d'aquella manera que ens agrada i ens satisfà als arquitectes. Però no, segueixo una estona més.

No tothom té l'elegància d'en Llinàs. Ni tothom se la pot pagar. Tampoc és l'únic que ho fa, evidentment. En aquesta mateixa columna ja he ressenyat la nau industrial Gon-gar, de Benissanet, un exemple de què significa la implicació d'un arquitecte en la creació d'una nau així en el context, això sí, força més delicat i sensible del nucli d'un poble petit. Sempre seran necessaris els arquitectes per encàrrecs com aquests. Però la reflexió igual pot anar més enllà. Som necessaris els arquitectes en la creació d'aquestes Cabanes Primitives del segle XXI? O més exactament, com som necessaris els arquitectes en aquest context, més quan molt del que es fa ja té *duende*? La resposta, per a mi, radica en l'ús d'aquest segon nivell de la tecnologia ja experimentat i provat i, per tant, segur, optimitzat i econòmic, i en qui l'usa, és a dir, en els constructors, no en els clients. La pregunta adequada seria, doncs, per què els clients confien més en els constructors que en els arquitectes? I més: per què els constructors no necessiten un arquitecte per altra cosa que no sigui la seva signatura? Si s'incideix en aquest segon nivell de la

tecnologia, si comencem a competir no pels projectes, sinó per la creació de nous components que puguin oferir tot allò que ens interessa a nosaltres i al medi ambient igual ens trobem que el següent cantant amb *duende* farà un clip en un lloc d'aquests que hem inspirat i oblidat. O potser trobarà en un altre lloc una altra Cabana Primitiva que se'ns haurà passat per alt.

(Fotos: Jaume Prat)